

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ХІМІКО- ТЕХНОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДО ВИКОНАННЯ
ІНДИВІДУАЛЬНИХ І ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ
З КУРСУ «ФІЛОСОФІЇ»**

ДЛЯ СТУДЕНТІВ ІІ КУРСІВ УСІХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Затверджено на засіданні
кафедри філософії.
Протокол № 10 від 16. 06. 2012

ДНІПРОПЕТРОВСЬК ДВНЗ УДХТУ 2013

Методичні вказівки до виконання індивідуальних і тестових завдань з курсу „Філософії”. Для студентів II курсів усіх спеціальностей / Укл. О.М.Башкеєва - Дніпропетровськ: ДВНЗ УДХТУ, 2013.- 20 с.

Укладачі: О. М. Башкеєва, канд. філос. наук

Відповідальний за випуск А. Г. Чичков, канд. філос. наук

Навчальне видання

Методичні вказівки до виконання індивідуальних і тестових завдань з курсу „Філософії” для студентів II курсів усіх спеціальностей

Укладач Башкеєва Олена Миколаївна, канд. філос. наук

В сучасних умовах збільшення наукової інформації, швидкого відновлення знань серйозного значення набуває підготовка висококваліфікованих студентів, майбутніх фахівців, що мають високу професійну і теоретичну підготовку, здатних до індивідуальної творчої роботи.

Для студентської аудиторії в даний час важливе не тільки проникнення в сутність робіт класиків філософії, але і зіставлення їхніх ідей з реальними проблемами сьогодення, з тим, як вони осмислюються і вирішуються в різних філософських напрямках. Багатовіковий практичний досвід людей доводить, що лише знання, добуті в індивідуальній творчій діяльності, є найбільш глибокими, міцними; вони переходять у переконання.

Індивідуальна робота студентів з філософії має свою специфіку. Дана специфіка обумовлена тим, що в гуманітарній сфері філософія займає ведуче місце: по-перше, як предмет, що конституює світогляд сучасної людини, по-друге, як гранично загальна методологічна підстава природничонаукового пізнання і складових його дисциплін.

Це насамперед творча робота, але в процесі цієї роботи студенти стикаються з великими труднощами. У першу чергу вони повинні освоїти специфічну філософську термінологію, категоріальний апарат, без якого неможливо успішно вивчати філософську літературу. Учитися мистецтву оперувати поняттями, що полягає в правильній побудові думки, закономірному походженні одних суджень з інших. Самостійно аналізувати явища, процеси і різні філософські напрямки і точки зору, розкривати в них головне й істотне, підійти до відомого з нової сторони, відмовитися від штампів і інерції мислення і критично відноситися до висунутих ідей. Тому індивідуальна робота з філософії займає багато часу і вимагає терпіння і зусиль від студента.

Ціль індивідуальної роботи – допомогти студентам придбати глибокі і міцні знання, сформувати уміння самостійно здобувати, розширювати і поглиблювати знання, а також застосовувати отримані знання й уміння на практиці для формування власної позиції, теорії, моделі. Сприяти розвитку творчої особистості, що володіє високою зрілістю, готовністю і здатністю переборювати життєві труднощі.

Філософія збагачує й удосконалює культуру мислення студентів і бере участь у формуванні їхнього світогляду, постачає студентів знаннями про найбільш загальні і фундаментальні проблеми буття і наділяє їх методологією, яка допомагає в рішенні різних проблем, що мають як теоретичний, так і практичний філософський характер.

Однією з найбільш важливих задач курсу філософії є розширення обрію бачення студентом сучасного світу, виховання почуття власного достоїнства, формування патріотизму, усвідомлення цінності буття людини. Завдяки своїм особливостям, філософія є базисною дисципліною для вивчення як гуманітарних, так і багатьох інших вузівських дисциплін.

Кінцевим результатом інформаційно-комунікативної революції, що відбувається у світі й в Україні, є створення інформаційного суспільства. Наше сьогодення і майбутнє в значній мірі залежить від філософського погляду на світ. Тільки за допомогою активізації філософського потенціалу особистості

можна вирішити складні задачі глобалізації і проблеми фундаментального характеру – екологічні, ресурсні, демографічні, соціальні тощо.

Індивідуальні домашні завдання

Однією з найбільш значимих індивідуальних домашніх робіт студентів є написання і захист реферату. Написання рефератів сприяє закріпленню і поглибленню знань, а також виробленню навичок самостійного мислення й уміння вирішувати поставлені перед студентом задачі. Зміст виконаної роботи дає можливість поглибити рівень знання досліджуваної проблеми, показати знання літератури і відомостей, зібраних студентом, який виконує реферативні роботи. Реферат повинен мати титульний лист, на якому на верхній частині пишеться назва навчального закладу, кафедри, ім'я, по-батькові і прізвище студента, курс, група, факультет, потім посередині назва теми дослідження, із правої сторони прізвище й ініціали, а також учений ступінь, звання наукового керівника. Унизу титульного листа місто і рік написання роботи.

План складається з таких пунктів як вступ, питання основної частини, висновок, література, із указівкою сторінок, з яких починаються ці розділи реферату. У вступі автор уводить читача в курс розглянутих питань, ставить мету, яку він збирається досягти; визначає задачі, що будуть вирішуватися в рефераті, а також указує на методи їхнього рішення. В основній частині йде виклад і розкриття питань теми і рішення поставлених задач. Зміст реферату повинен являти собою цілісну систему знань із досліджуваної проблеми з самостійними висновками.

Робота включає список літератури і зміст. Список літератури повинен включати, головним чином, новітні джерела: монографії, діючі закони і нормативні акти, статті, підручники, інші першоджерела з проблем дисципліни. Особлива увага приділяється періодичній пресі, що відбиває проблематику, порушену в рефераті. Захист реферату передбачає вміння студента обґрунтовувати ідеї і висновки реферату.

При написанні роботи обов'язкові посилання на використовувані джерела, статистичні матеріали, що додає роботі обґрунтованість, наукову орієнтацію. Реферат дає можливість не тільки переконатися в рівні знань студентів по досліджуваній темі, але, що не менш важливо, установити схильність студентів до науково-дослідної роботи. Реферати можуть бути представлені на конкурс науково-дослідних робіт студентів університету або для участі в студентських конференціях, олімпіадах. При написанні реферату студент вчиться працювати з літературою, аналізувати і систематизувати навчальний матеріал і викладати його в писемній формі відповідно до обраної теми. У процесі написання реферату також розвиваються здібності студента до самостійного і творчого мислення.

Робота з написання реферату починається з з'ясування студентом теми і плану майбутнього реферату і визначення обсягу досліджуваного матеріалу, якого буде досить для розкриття теми. Якщо не зрозумілі які-небудь терміни в назві теми або питаннях плану, варто звернутися до навчальної літератури,

словників або за консультацією до викладача. За узгодженням з викладачем можна внести зміни в тему і план реферату.

Другим етапом роботи над рефератом є робота з літературою. Вона полягає в підборі і проробленні тієї літератури, за допомогою якої можна найбільш повно розкрити всі питання обраної теми. Як правило, студентові надається в цьому питанні допомога і рекомендується основна література, необхідна для написання реферату, яка зазначена в даному методичному посібнику. Також студент може використовувати додаткову літературу, здатну допомогти йому в процесі роботи над рефератом. Наступним є етап осмислення і систематизації студентом отриманих знань, у процесі якого виробляється студентом основна концепція реферату. Після чого студент приступає до викладу своїх ідей у писемній формі у виді реферату.

Усі сторінки реферату повинні бути пронумеровані, за винятком титульного листа, що вважається за першу сторінку. Назва кожної глави повинна вказуватися в основній частині. При використанні цитат робляться посилання - у тексті, унизу сторінки або наприкінці реферату. Обсяг реферату повинен складати 10-12 сторінок рукописного або 7-8 сторінок стандартного друкованого (30 рядків на сторінку і 60 знаків у рядку) тексту на аркушах формату А4.

Щоб реферат одержав високу оцінку, він повинен бути правильно оформлений, у ньому має бути цілком розкрита обрана тема, присутні логічна стрункість і послідовність викладу, гарний стиль і, разом з тим, він не повинен виходити за її рамки.

Індивідуальне завдання спрямоване на розвиток інтелектуальних умінь, комплексу універсальних і професійних компетенцій, підвищення творчого потенціалу студентів і полягає: у пошуку, аналізі, структуруванні і презентації інформації, аналізі наукових публікацій по визначеній темі досліджень, аналізі статистичних і фактичних матеріалів по заданій темі, дослідницькій роботі й участі в наукових студентських конференціях, семінарах і олімпіадах.

Тематика індивідуальних завдань (рефератів) і методичні вказівки

1. Походження давньогрецької думки
2. Давньоіндійська філософія: специфіка, основні ідеї і школи
3. Давньокитайська філософія: специфіка, основні ідеї і школи
4. Життя, ідеї і смерть Сократа
5. Соціальна утопія Платона (діалог “Держава”)
6. Аристотель як систематизатор наукового і філософського знання
7. Філософія Відродження: основні ідеї і характеристики
8. Особливості філософії епохи Просвітництва
9. Етика І. Канта: вчення про категоричний імператив
10. Вчення Г. Гегеля про розвиток духовної культури: філософія духу
11. Л. Фейєрбах про природу людини. Антропологічний принцип у філософії
12. Людина як самоціль суспільного розвитку: комуністичний ідеал і реальність
13. К. Маркс: матеріалістичне розуміння історії суспільства

14. Філософські традиції України (вчення Ф. Прокоповича)
15. Філософська думка України (вчення Г. С. Сковороди)
16. Ф. Ніцше: переоцінка усіх цінностей
17. Вчення В. І. Вернадського про біосферу і ноосферу
18. Індивідуальна і суспільна свідомість
19. Вчення про колективне несвідоме К. Г. Юнга
20. Основні ідеї психоаналізу З. Фрейда
21. Наука і моральність
22. Науково-технічна революція і проблеми людського існування
23. Людина як творіння і творець культури
24. Потреби, інтереси і цінності особистісного розвитку
25. Соціальна і біологічна обумовленість поведінки людини
26. Людина: проблема смерті і безсмертя
27. Свобода і відповідальність людини
28. Проблема людських цінностей і сенсу життя
29. Античні уявлення про світ, людину і суспільство
30. Схоластика і містицизм – основні напрямки філософії Середньовіччя
31. Номіналізм і реалізм – характерні напрямки філософії Середньовіччя
31. Філософська думка в Україні в ХХ – на початку ХХІ ст.
32. «Філософія серця» як відображення української філософської традиції
33. Сучасна екологічна ситуація і можливості її рішення
34. Проблеми суспільного прогресу
35. Сучасні проблеми війни і миру
36. Людина і комп'ютерний світ
37. Проблема походження людини
38. Проблеми штучного розуму.
39. Походження Всесвіту. Рівні організації універсума.
40. Проблема простору і часу у філософії і науці.

Тематика індивідуальних творчих завдань до курсу „Філософії”

Тема : ВСТУП ДО ФІЛОСОФІЇ

Прокоментуйте висловлення Гегеля: «Філософія є сучасна їй епоха, збагнена в мисленні».

Тематика творчих завдань.

1. Світогляд і історичні долі людини і суспільства.
2. Філософія – наука або світогляд?
3. Філософія – «як самосвідомість історично визначеної епохи».
5. «Знання, відділене від справедливості й іншої чесноти, є лицемірством, а не мудрістю» (*Сократ*).

Д. Анахт (V–VI ст.), підводячи деякий підсумок, писав: «Є шість визначень філософії. Перше – філософія є наука про суще як таке. Друге – філософія є наука про божественні і людські справи. Третє – філософія є турбота про смерть. Четверте – філософія є уподібнення Богові в міру людських

можливостей. П'яте – філософія є мистецтво мистецтв і наука наук. Шосте – філософія є любов до мудрості ...». І далі: «... філософія не є чимось марним ... Філософія існує для того, щоб облагородити і прикрасити людську душу і перевести її з матеріального й обкутаного туманом життя до божественного і нематеріального».

Поміркуйте над словами автора і висловіть своє судження про філософію і її призначення. У чому він бачить призначення філософії?

Тема : АНТИЧНА ФІЛОСОФІЯ

Тематика творчих завдань.

Чим пояснюється тісний зв'язок природознавчих та філософських знань в античний період?

Обґрунтуйте тлумачення, що філософська позиція була вихідним пунктом розвитку науки.

Арістотель писав: „Перша філософія має своїм предметом пізнання причини справжнього, оскільки воно справжнє”. У чому, згідно з Арістотелем, полягає відмінність філософії від інших наук?

Прокоментуйте:

Міра вище усього (*Демокрит*).

Тіло своє не роби труною твоєї душі (*Піфагор*).

Умерти з голоду подія маленька, а втратити мораль - велика (*Конфуцій*).

Не ганяйся за щастям, воно завжди знаходиться в тобі самому (*Піфагор*).

Мудрість набагато краще сили (*Ксенофан*).

Коли дує вітер, одному холодно, а іншому ні. Отже, ми не можемо сказати про цей вітер, холодний він, чи ні (*Протагор*)

Тема : ФІЛОСОФІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

Тематика творчих завдань.

Феномен віри.

«Чому не віриться, те не хвилює нас» (поет Буало)

Смисл і значення доказу буття Бога в середньовічній філософії.

Чи буде Бог у майбутньому?

«Якщо Бога немає, то усе дозволено».

Чому проблема співвідношення розуму і віри виявилася актуальною в епоху Середньовіччя?

Прокоментуйте висловлення, до якого часто прибігав Ф. Аквінський: «Філософія є служниця богослов'я».

Особливість середньовічного мислення, для якого реальністю, що визначає суще, виступає не природа, а Бог. _____ (*теоцентризм*)

Вчення про створення світу Богом. _____ (*креаціонізм*)

Релігійно-філософське вчення, відповідно до якого розвиток людського суспільства, джерела його руху і ціль задані Богом, Провидінням. _____ (*провіденціалізм*).

Тема : ФІЛОСОФІЯ ЕПОХИ ВІДРОДЖЕННЯ

Тематика творчих завдань.

1. «Дух», «духовність», «натхнення»
2. Достойнство особистості.
3. Гуманізм сьогодні.
4. Героїзм, героїчний ентузіазм взагалі й у житті Д. Бруно зокрема.

Мислитель епохи Відродження П. Мірандола писав: «Людина може як опуститися до низинного стану тварини, так і піднятися до ангельської досконалості. В останньому випадку вона гідна вихваляння, тому що у своїх діяннях піднімається до Бога».

Виділіть нові думки про природу і сутність людини, що тут пролунали. Який ідеал людини взагалі і ренесансного зокрема?

Порівнюючи «Книгу Писання» і «Книгу природи», Г. Галілей підкреслював, що перша повинна витлумачувати лише біблійні тексти. Головне ж призначення «Книги природи» - розкрити таємниці божественного творіння за допомогою спостережень і розуму. «Природа є сукупність об'єктивних законів, що людина пізнає за допомогою експерименту і математики». Вона повинна бути дійсним предметом філософії.

Як Галілей вирішує питання про співвідношення розуму і віри? Як Галілей відноситься до Бога?

Рух, що виник у кінці Середньовіччя, що протистоїть духовному пануванню Церкви і визнає цінності людини як особистості, її прав на свободу, щастя, рівність, розвиток творчих сил і здібностей. _____ (*гуманізм*)

Філософсько-світоглядна установка, що оцінює світ через людину, вважаючи людину центром світобудови. _____ (*антропоцентризм*)

Філософське вчення, що максимально зближає поняття «бог» і «природа» з тенденцією до їхнього ототожнення, є _____ (*пантеїзм*)

Тема: ФІЛОСОФІЯ НОВОГО ЧАСУ Й ЕПОХИ ПРОСВІТНИЦТВА

Тематика творчих завдань.

«Людина – машина», - затверджував в однойменному добутку Ламетрі. «Людина – не машина», заперечував йому Дідро. Які світоглядні установки щодо людини тут задані?

Що загального між машиною і людиною? Що них відрізняє?

Чи правильно вищою цінністю людини вважати його інтелект, розум?

Відповідь аргументуйте.

«Мислю, отже, існую». Автором даного судження є _____ (*Р.Декарт*).

Філософ Нового часу, що створив концепцію множинності субстанцій _____ (*Г. Лейбніц*).

У джерел новоєвропейського емпіризму стояв _____ (*Ф. Бекон*).

Прокоментуйте слова Вольтера, який, говорячи про сенс людського життя, призивав кожного «обробляти свій сад», вважаючи, що це рятує людину від «трьох зол: нудьги, пороку і нестатку».

Геній. Хто він? «Широта розуму, сила уяви й активність душі - от що таке геній» (Д. Дідро). Прокоментуйте.

У філософії Нового часу в рамках теорії пізнання йшла суперечка між раціоналізмом і емпіризмом. Якими факторами соціального розвитку вона була обумовлена? Яка сутність, специфіка, позитивні досягнення емпіризму? Які його недоліки?

Раціоналізм: його орієнтації і значення для розвитку наукового знання, обмеженості. Відповідь аргументуйте.

Тема: НІМЕЦЬКА КЛАСИЧНА ФІЛОСОФІЯ. ФІЛОСОФІЯ МАРКСИЗМУ

Тематика творчих завдань.

Чим марксистська діалектика відрізняється від гегелівської?

I. Кантові належить одне з формулювань категоричного імператива: «Чини так, щоб максима твого вчинку могла бути принципом загального законодавства».

Що таке категоричний імператив I. Канта?

В чи всіх суспільствах він здійснений?

Чи актуальна ця проблема сьогодні?

Яке ваше відношення до категоричного імператива Канта?

Категоричний імператив I. Канта і реальна мораль у суспільстві.

Родоначальником німецької класичної філософії вважають _____ (*I. Канта*).

Судження: «Людина людині - Бог» належить _____ (*Л. Фейєрбаху*)

Агностицизм I. Канта - це заперечення можливості пізнати _____ („*рід у собі*”).

Що, на думку Гегеля, виступає джерелом руху і розвитку? (*Абсолютна Ідея, або Світовий Розум*)

Тема: ПОСТКЛАСИЧНА ФІЛОСОФІЯ КІНЦЯ ХІХ - початку ХХ ст.

Тематика творчих завдань

«Ідея надлюдини» і «волі до влади» Ф. Ніцше.

Філософія життя – пошук ірраціональних основ європейської культури.

Несвідоме і його роль у людській психіці і соціальній сфері.

Самітність як онтологічна проблема.

Напрямок сучасної філософії, що пояснює ведучу роль несвідомих і інших психічних процесів у житті людей. _____ (*психоаналіз*).

Герменевтика – ще один напрямок сучасної філософії. Воно досліджує теорію і практику _____ (*тлумачення текстів*).

Екзистенціалізм в перекладі означає філософія _____ (*існування*)

Порівняйте наступні два висловлення російського філософа М. Бердяєва:

«Техніка є виявленням сили людини, її царственного положення у світі. Вона свідчить про людську творчість і винахідливість і повинна бути названа цінністю і благом».

«У світі техніки людина перестає жити притуленою до землі, оточеною рослинами і тваринами. Вона живе в новій металевій дійсності, дихає іншим, отруєним повітрям. Машина убийственно діє на душу ... Сучасні колективи – не органічні, а механічні ... Техніка раціоналізує людське життя, але раціоналізація ця має ірраціональні наслідки».

Що тривожить мислителя, котрий оспівав людську свободу, яка дозволила створити світ машин?

Що значить «ірраціональні наслідки» раціональної діяльності людини? У чому їхня небезпека?

Що робити людині далі? Як жити їй в створеному механічному світі, який існує за своїми законами і несе людині несвободу? Як залишитися людиною?

Тема: ПРОБЛЕМА БУТТЯ

Тематика творчих завдань

Картина світу і сінергетика як нове бачення світу.

Моральний вимір Буття.

Бути або здаватися – альтернативність особистого існування.

Соціальний простір і час.

Буття у філософському розумінні є _____ (*існування*).

Уперше поняття «буття» вводить в оборот _____ (*Парменід*).

Вчення про буття називається _____ (*онтологія*).

Пояснення світу з однієї основи, субстанції _____ (*монізм*).

Якимись, на ваш погляд, повинні бути стратегічні установки людства, що прагне зберегти себе і світ, у якому йому жити?

Прокоментуйте: «Спокій є окремий випадок руху» (Кірхгоф).

Прокоментуйте: «Буття є, небуття зовсім немає» (Парменід).

«Небуття існує анітрошки не менш, ніж буття» (Аристотель).

Що мали на увазі давньогрецькі мислителі, говорячи про буття? Який зміст вони вкладали в ці поняття і який смисл у них вкладають сучасні філософи?

Тема: ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ СВІДОМОСТІ

Тематика творчих завдань

Людина як суб'єкт свідомості, її соціальна сутність.

Проблема ідеального: сучасні дискусії.

Роль праці у формуванні свідомості: загальноприйняте і спірне.

Самосвідомість: що це?

Творча активність свідомості.

Яким терміном довгий час у філософії називали здатність людини почувати, мислити, оцінювати свої дії? _____ (*душа*)

Система знаків, що служить засобом людського спілкування, мислення і вираження думок _____ (*мова*)

Атрибутивна властивість матерії, еволюція якого привела до виникнення свідомості _____ (*відображення*)

Поміркуйте над відомим судженням Ф. Енгельса: «Праця створила людину». Що таке праця? Чому саме вона привела до виникнення людини і її свідомості? Чому «праця» мурах, бобрів і ін. тварин не призвела до розвитку в них цієї здатності?

Чи є взагалі здатність виготовляти знаряддя праці головною причиною виникнення мислення, свідомості?

Які ще є теорії походження людини і її свідомості?

Розкрийте принципову різницю відображення в живій і неживій природі.

Прокоментуйте судження: «Свідомість людини не тільки відображає об'єктивний світ, але і творить його». Приведіть приклади.

Тема: ПРОБЛЕМА ПІЗНАННЯ

Тематика творчих завдань

Що значить знати?

Перекручування істини і її соціальна небезпека.

Віра як конструктивний компонент людського пізнання.

Різноманіття універсальних критеріїв істинності знання.

Знання і розуміння.

Розділ філософії, що займається питаннями пізнання _____ (*гносеологія*)

Вчення, відповідно до якого людина не здатна пізнати світ, сутність речей _____ (*агностицизм*)

Класичну концепцію істини створив який античний філософ _____ (*Арістотель*)

Прокоментуйте наступне твердження: «Пізнати світ до кінця – це було б чудом поліченої нескінченності».

Чи згодні Ви з наступним твердженням: «Істина не дається морально ущербній людині» (І. Кіреєвський)? Хіба аморальні люди не пізнають світ? Чому для збагнення істинного знання важлива моральна сторона справи?

Порівняйте це висловлення Кіреєвського із судженням французького письменника Рабле: «Знання без совісті – погибель душі».

Тема: ДІАЛЕКТИЧНЕ СВІТОРОЗУМІННЯ І ЙОГО АЛЬТЕРНАТИВИ

Тематика творчих завдань

Діалектика Сократа як мистецтво спору і діалогу.

Діалектична культура мислення і соціальної дії.

Діалектика як цілісна філософська теорія.

Діалектична логіка і її альтернативи.

Детермінізм, фаталізм і волюнтаризм при аналізі суспільного розвитку.

У стародавності під діалектикою розуміли _____ (*мистецтво вести діалог*)

В даний час діалектика розуміється як _____ (*наука про розвиток, взаємозв'язок, протиріччя*)

Закон заперечення заперечення показує _____ (*спрямованість*) розвитку.

Механізм переходу від старого до нового розкриває закон _____ (*переходу кількісних змін в якісні*)

Закон єдності і боротьби протилежностей показує _____ (*джерело*) розвитку.

Альтернативне діалектиці мислення, що полягає в механістичному, безпринципному з'єднанні різнорідних і часто протилежних поглядів і теорій, називається _____ (*метафізика*).

Роз'ясніть думку Геракліта: «Гомер був не прав, молячи, щоб боротьба зникла з обличчя землі; тому що якби його молитва виповнилася, усі речі загинули б».

Тема: ЛЮДИНА ЯК ОБ'ЄКТ ФІЛОСОФСЬКОГО ОСМИСЛЕННЯ

Тематика творчих завдань

Утрата сенсу життя як особистісна і життєва криза.

Діяльність, відповідальність, воля.

Людина і техніка: перспективи розвитку.

Що таке свобода людини? Які є точки зору по цьому питанню? Коли і при яких умовах вона перетворюється у свою протилежність? Підтвердите прикладами.

З XVIII ст. техніка радикально стала змінювати умови людського існування. Як це проявляється в сучасному світі? Чи стає людина завдяки технічним засобам більш гуманною? Чи прийдемо ми до свого роду мутації людської істоти, або техніка дозволить виконати древній гуманістичний проект – побудову завершеного, вільного, справедливого суспільства?

Тема: СУСПІЛЬСТВО: ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ

Тематика творчих завдань

Соціальна філософія: особливості становлення, сучасний стан.

Як освіта, її якість пов'язана з вирішенням глобальних проблем сучасності? Що ви чекаєте від вищої освіти?

Вчення про глобальні проблеми називається _____ (*глобалістика*).

Римський клуб це - ...

- а) об'єднання футбольних болільників Італії;
- б) об'єднання римських політиків для боротьби з корупцією;
- в) об'єднання вчених для рішення глобальних проблем сучасності;**
- д) об'єднання шанувальників Леонардо да Вінчі.

До глобальних проблем сучасності не відноситься ...

- а) запобігання воєн;
- б) будівництво Байкало-Амурської магістралі;**
- в) гармонізація відносин людини і біосфери;
- г) раціональне відтворення населення планети.

Найбільш перспективними напрямками для розвитку людства ХХІ століття є

- а) «холодна війна»;
- б) соціально-культурна ізоляція;
- в) домінування одних і підлегле положення інших держав;
- г) загальцивілізаційна єдність при збереженні соціокультурного розмаїтості.**

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

Форми контролю знань існують для виявлення отриманого студентами рівня знань, узагальнення і закріплення цих знань, удосконалювання здатності їхнього вираження в різних формах (усній і письмовій, рейтинговій і формі тестування) і ін.

Тести – це якісний і об'єктивний, а також економічний спосіб оцінювання. Термін «тест» уперше введений американським психологом Джеймсом Кеттеллом у 1890 р.

«Тест» походить від англійського слова «test» і означає в широкому смислі слова іспит, дослідження, досвід. Найчастіше термін «тест» визначається як система завдань специфічної форми, визначеного смислу, який дозволяє об'єктивно оцінити структуру і якісно вимірити рівень підготовленості студентів.

У студентів тестування формує мотивацію для підготовки до кожного заняття, дисциплінує них. Правильно оформлений тест розвиває сумлінність і акуратність. Використання тестів підвищує інтерес до досліджуваної дисципліни.

Питання тестового завдання складені відповідно до вивченого матеріалу. У тесті навмисно введені легені, розв'язувані усіма завдання, щоб підвищити впевненість у собі, підбадьорити випробуваного. Але є завдання і високого рівня складності, щоб студентові було до чого прагнути.

Приклад альтернативних тестів і відповіді:

1. Чи є серед філософських систем такі, які не можна визначити ані як матеріалістичні, ані як ідеалістичні? Немає, оскільки першоначалом (первинним) може бути або матеріальне (природа) або ідеальне (свідомість, дух).

2. Чи змінювався предмет філософії в історії розвитку філософської думки? Так. Упродовж всього історико-філософського процесу в центр філософії ставилися (залежно від вимог часу) різні проблеми: походження світу, його сутність (Стародавні Індія, Китай), Космос (Греція), людина (Відродження), людське існування (екзистенціалізм) тощо. Але проблема "людина - світ" виступала як універсальна і може розглядатися як загальна формула.

3. Чи була марксистська філософія першою в світі системою матеріалізму? Ні. До появи марксизму існували матеріалістичні течії у філософії: чарвака в Індії, атомістична філософія Демокріта в Греції, Французький матеріалізм 18 ст., антропологічний матеріалізм Фейєрбаха. Марксистський світогляд був під впливом Гегеля, далі Фейєрбаха – матеріаліста.

4. Чи тотожні поняття "індивідуальність" і "особистість"? Ні. Індивідуальність - це неповторні риси людини, якими вона наділена від природи, а особистість - це соціально сформовані особливості людини.

5. Чи визнає пантеїзм тотожність природи і Бога? Так, визнає. Таких поглядів дотримувались зокрема Дж. Бруно, Спіноза, Сковорода. Згідно з пантеїзмом Спіноза вважав що Бог не існує окремо від природи, а розчиняється в ній. З точки зору Спінози світ – нескінчена природна субстанція, яку він ототожнює.

6. Особистістю народжуються, або стають?

Стають. Народжуються індивідом, а особистість формуються суспільством, середовищем і власною волею та самовдосконаленням. Особистість наділена позитивною свободою бо на неї поширюється принципово моральна відповідальність за яким людина не відповідає за ті вчинки які вона не усвідомлює.

7. Декарт розробив індуктивний метод, або дедуктивний метод? Декарт розробив дедуктивний метод мислення. Він пропонував все наше знання виводити логічно із безсумнівних і ясних принципів. Єдиним правильним методом пізнання вважає раціоналізм і дедукцію. Декарт розробляв вчення, згідно з яким вихідними поняттями для дедукції всіх наукових знань повинні бути "вроджені ідеї".

8. Марксизм створив формаційний або цивілізаційний підхід вивчення історії філософії? Марксизм створив формаційний підхід вивчення історії філософії. Кожний етап історико-філософського процесу він ставив у залежність від певної суспільно- економічної формації, а саме: первісна, рабовласницька, феодальна, капіталістична, комуністична формація. Суспільно- економічна формація виражає тип суспільства, що характеризується своїм способом виробництва і відповідними йому виробничими відносинами. сусп.

9. Середньовічна філософія була теоцентричною або космоцентричною? Середньовічна філософія була теоцентричною, оскільки центральним поняттям середньовічної схоластики був Бог (Теос). Середньовічна філософія увійшла в історію під назвою „схоластики”. Головна ознака схоластики – вона свідомо розглядає себе як науку, поставлену на службу теології.

10. Що таке суспільний договір: угода між народом і владою або угода між кількома державами? Суспільний договір є угода між народом і владою. (Теорія Т. Гоббса, Новий час).

11. Чому віддає перевагу детермінізм: випадковості або причинності? Детермінізм віддає перевагу причинності. Головне для детермінізму - з'ясувати об'єктивно існуючі причинно-наслідкові зв'язки. В цьому він вбачає головне завдання як наукового, так і всякого пізнання взагалі.

12. Чому віддає перевагу індетермінізм: випадковості або причинності? Індетермінізм віддає перевагу випадковості, оскільки він взагалі заперечує об'єктивне існування причинності.

13. Що відроджує філософія Відродження: гармонійну людину доби античності, або політеїзм стародавніх греків? Філософія Відродження відродила гармонійну людину доби античності, бо це збігалось уявленням Ренесансу про сутність і призначення людини. Відродження античної культури, античний спосіб життя, античне мислення – звідси і нова назва Ренесанс – Відродження. Природна людина претендує на роль найвищої реальності, не принижуючи божественності – духовної реальності.

14. Що характеризує натурфілософію Відродження: геоцентризм або геліоцентризм? Натурфілософію Відродження характеризує геліоцентризм, бо саме в цю добу Н. Копернік створив свою геліоцентричну систему. На зміну аристотельсько – біблійному світогляду про те, що центром Всесвіту є Земля (геоцентрична система), приходять геліоцентрична система (внутрішнє – сонце, а Земля зовнішня планета). Її автором був Копернік, його захисники, продовжувачі - Г. Галілей, Дж. Бруно.

15. Антична філософія була:

а) космоцентричною

б) теоцентричною

Антична філософія була космоцентричною, бо всі філософські школи античності в центр своїх учень ставили поняття космосу.

16. Виділіть правильне визначення:

а) матеріалізм – це принцип життя, що полягає у визнанні примата матеріальних благ для життя людини;

б) матеріалізм – це філософський напрямок, що затверджує первинність природи, матерії і вторинність свідомості;

в) матеріалізм – це практично здоровий погляд на речі, відмова від ілюзорних, далеких від життя міркувань і т.п.

17. Виділіть правильне визначення:

а) ідеалізм – це прагнення обґрунтувати значення ідеалів життя, прагнення людини до досконалості;

б) ідеалізм – це ілюзорні, далекі від життя міркування;

в) ідеалізм – це філософський напрямок, що затверджує первинність свідомості, ідей, духу і вторинність матерії, природи.

18. Що характеризує натурфілософію Відродження: геоцентризм або геліоцентризм?

а) Геоцентризм

б) Геліоцентризм

Натурфілософію Відродження характеризує геліоцентризм, бо саме в цю добу Н. Копернік створив свою геліоцентричну систему.

Приклад підсумкових тестових завдань для студентів по дисципліні «Філософія»

(варіанти правильних відповідей виділені жирним шрифтом)

Варіант 1

1. З грецької мови слово «філософія» переводиться як:

а) любов до істини

б) любов до мудрості

в) вчення про світ

г) божественна мудрість

2. Хронологічні рамки розвитку античної філософії:

а) 28 - 18 ст. до н.е.

б) VI ст. до н.е – VI ст. н.е.

в) VI ст. - XVI ст.

3. Особливістю середньовічного мислення і філософії виступав...

а) теоцентризм;

б) антропоцентризм;

в) космоцентризм;

г) гуманізм.

4. Положення про геліоцентричну систему обґрунтував:

а) Фр. Петрарка

б) Фома Аквінський

в) Н. Коперник

г) А. Шопенгауер

5. Дуалізм субстанцій характерний для філософії:

а) Р. Декарта

б) Ф.Бекона

в) Ж.Ж. Руссо

г) Дж. Берклі

6. В філософії І. Канта «річ у собі» - це

а) матерія

б) людина

в) непізнана сутність світу

7. Засновником школи психоаналізу був ...

- а) Ч. Пірс;
  - б) З. Фрейд;**
  - в) Е. Фромм;
  - г) Тейяр де Шарден.
8. Основа буття, що існує сама по собі незалежно ні від чого іншого...
- а) субстанція**
  - б) свідомість
  - в) інтенція
  - г) атрибут
9. Закони діалектики вперше сформулював
- а) Аристотель
  - б) Р. Декарт
  - в) Ж.-Ж. Руссо
  - в) Г. Гегель**
10. Людська свідомість є процес...
- а) пасивний;
  - б) індиферентний;
  - в) активний**

Література

1. Алексеев П. В. История философии : учебник / П. В. Алексеев – М.: ТК Велби, Проспект, 2008. – 240 с.
2. Алексеев П. В. Философия : учебник / П. В. Алексеев, А. В. Панин. – М.: ТК Велби, Проспект, 2007. – 592 с.
3. Алексеев П. В. Хрестоматия по философии: учебное пособие / П. В. Алексеев. – М.: ТК Велби, Проспект, 2008. – 576 с.
4. Антология мировой философии: Античность / Отв. за вып. Ю. Г. Хацкевич. – Мн. : Харвест, М. : АСТ, 2001. – 960 с.
5. Бердяев Н. А. Философия творчества, культуры и искусства, в 2- т. / Н. А. Бердяев.– М.: Искусство, 1994.
6. Brentano, Ф. О происхождении нравственного познания [Текст] / Ф. Brentano; пер. с нем. А. А. Анипко. — СПб. : Алетейя, 2000. — 202 с.
7. Введение в философию: учебник / Под ред. М. М. Беляева. М.: Культурная революция, Республика, 2007. – 624 с.
8. Губин В. Д. Философия: Актуальные проблемы: учебник / В. Д. Губин. – М.: Омега-Л, 2006. – 376 с.
9. Губин В. Д. Философская антропология [Текст]: Уч. пос. / В. Д. Губин, Е. Н. Некрасова. - М.: ПЕРСЭ; СПб.: Университетская книга. 2000. - 240с.
10. Гуревич П. С. Философия : учебник / П. С. Гуревич. – М.: МПСИ, МОДЭК , 2007. – 1128 с.
11. Гуревич П.С. Философская антропология [Текст]. В 2-х ч. М.: ИФРАН, 2000.
12. Данильян О. Г. Философия : учебник / О. Г. Данильян, В. М. Тараненко. – М.: Эксмо, 2009. – 512 с.

13. Декарт Р. Метафізичні роздуми / Р. Декарт; пер. з фр. З. Борисюк та О.Жупанського – К. : Юніверс, 2000. – 304 с.
14. Древнегреческая философия. От Платона до Аристотеля [Текст]: сочинения / Сост. В. Шкода; пер. с древнегреч. С. А. Жебелева. – Харьков: Фолио, М.: ООО «Фирма «Издательство АСТ», 1999. – 832 с.
15. Дюркгейм, Э. О разделении общественного труда. Метод социологии [Текст] / Э. Дюркгейм; пер. с франц. А. Б. Гофмана. – М.: Наука, 1990. – 432 с.
16. Дюркгейм, Э. Представления индивидуальные и представления коллективные [Текст] / Э. Дюркгейм; пер. с франц. А.Б. Гофмана // Социология. Ее предмет, метод, предназначение.— М.: Канон, 1995.— 352 с
17. Заиченко Г. А. Сборник научных трудов (доклады, статьи, философские заметки). – Днепропетровск: Наука и образование, 2001. – 274 с.
18. Ермакова М. М. Философия : учебник / М. М. Ермакова. – М.: Высшая школа, 2004. – 408 с.
19. Ильин В. В. Философия в схемах и комментариях : учебное пособие / В. В. Ильин, А. В. Машенцев. – СПб.: Питер, 2006. – 304 с.
20. История мировой философии : учебник / А. И. Алешин [и др.]; под ред. В. Д. Губина Т. Ю. Сидориной. – М.: АСТ, Астрель, Хранитель, 2007. – 496 с.
21. История русской философии учебник / Под ред. М.А. Маслина. – М.: КДУ, 2008. – 640 с.
22. История философии : учебник / Под ред. В. П. Кохановского, В. И. Яковлева. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2008. – 736 с.
23. Казначеев В. П., Спирин Е. А. Космопланетарный феномен человека. – Новосибирск: Наука, 1991. – 387 с.
24. Калмыков В. Н. Философия : учебник / В. Н. Калмыков. Минск: Вышэйшая школа, 2006. – 432 с.
25. Камю А. Бунтующий человек. Философия. Политика. Искусство / А. Камю.– М. Политиздат, 1990. – 415 с.
26. Канке В. А. Философия : учебник / В. А. Канке. – М.: Логос, 2007. – 376 с.
27. Кармин А. С. Философия :учебник / А. С. Кармин, Г. Г. Бернацкий. – СПб.: Питер, 2006. – 560 с.
28. Кравченко В. В. Тесты по философии: учебное пособие / В. В. Кравченко. – М.: Экзамен, 2004. – 192 с.
29. Кассирер, Э. Избранное : Индивид и космос [Текст] / Э. Кассирер ; пер. с нем. Гаджикурбанова А. Г. – М. – СПб. : Университетская книга, 2000. – 654 с.
30. Кассирер, Э. Опыт о человеке : Введение в философию человеческой культуры [Текст] / Э. Кассирер ; пер. с нем. А. Муравьева // Проблемы человека в западной философии / Сост. П. С. Гуревич – М. : Прогресс, 1988. – С. 3 – 30.
31. Мамедов А. А. Философия: Практикум для вузов: учебное пособие / А.А. Мамедов. – М.: Либроком, 2009. – 136 с.
32. Моисеев Н. Н. Человек во Вселенной и на Земле // Вопросы философии. – 1990. – № 6. – С. 32–45.
33. Монтень, М. Опыты [Текст]. Избр. произв. В 3 т. Т. 1 / Мишель Монтень ; пер. с фр. С. Ю. Морозова. – М : Голос, 1992. – 384 с.

34. Налетов И. З. Философия [Текст]: учебник / И. З. Налетов. – М.: Инфра-М, 2008. – 400 с.
35. Никитин Е. П. Духовный мир: органичный космос или разбегающаяся Вселенная? // Вопросы философии. – 1991. – № 7. – С. 3–13.
36. Ницше Ф. Антихристианин // Сумерки богов / Сост. и общ. ред. А. А. Яковлева: / Перевод А. В. Михайлова. – М: Политиздат, 1990, 398 с.
37. Основы философии науки : учебное пособие / В. П. Кохановский [и др.]. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2008. – 606 с.
38. Парсонс Г. Человек. Земля. Вселенная // Парсонс Г. Человек в современном мире. – М.: Прогресс, 1985. – С. 210–410.
39. Пассмор, Дж. Сто лет философии [Текст] / Дж. Пассмор; пер с англ. И.В.Борисовой [и др.] – М. : Прогресс-Традиция, 1999. – 302 с
40. Планетарный человек // Социально-политический журнал.–1993.– № 1–2.
41. Радугин А. А. Философия: курс лекций / А. А. Радугин. – М.: Библионика, 2006. – 272 с.
42. Реале, Д. Новое время (От Леонарда до Канта) [Текст] / Д. Реале, Д.Антисери // Западная философия от истоков до наших дней. – СПб. : ТОО ТК «Петрополис», 1996. – Т. 3. – 736 с.
43. Русский космизм // Вопросы истории естествознания и техники, 1993.– № 3. – С. 104–105.
44. Рычков А. К. Философия : учебник / А. К. Рычков, Б. Л. Яшин. – М.: ЭЛИТ, 2005. – 480 с.
45. Сербиненко В. В. Русская философия: курс лекций / В. В. Сербиненко. – М.: Омега-Л, 2006. – 464 с.
46. Современная западная философия [Текст] : словарь / Сост. : В. С. Малахов, В.П. Филатов. - М. : Политиздат, 1991. – 414 с.
47. Соколов В. В. Историческое введение в философию: История философии по эпохам и проблемам: учебник / В. В. Соколов. – М.: ТК Велби, 2004. – 912 с.
48. Спиркин А. Г. Философия: учебник / А. Г. Спиркин. – М.: Гардарики, 2006. – 368 с.
49. Сумерки богов [Текст] : сборник / Сост. и общ. ред. А. А. Яковлева: . – М. : Политиздат, 1990. – 398 с.
50. Таранов П. С. // 120 философов: Жизнь. Судьба. Учение. Мысли: Универсальный аналитический справочник по истории философии : В 2 т. – Симферополь : Реноме, 2002.
51. Тейяр де Шарден П. Феномен человека [Электронный ресурс] /де Шарден Т. – М., 2002. – Режим доступа : <http://www.twirpx.com/file/179526/>.
52. Философия: учебник / Под ред. В. Д. Губина, Т. Ю. Сидориной. – М.: Гардарики, 2008. – 832 с.
53. Философия: учебник / Под ред. А. Ф. Зотова, В. В. Миронова, А. В. Разина. М.: Академический проект, 2009. – 688 с.
54. Философия : учебник / В. Г. Кузнецов [и др.]. – М.: Инфра-М, 2001. – 518 с.
55. Философия: учебник / Под ред. О. А. Митрошенкова. - М.: Гардарики, 2002. – 656 с.
56. Фрейд З. Психология бессознательного. – М., 1990.

57. Фромм Э. Душа человека. – М.: Республика, 1992.
58. Фромм Э. Психоанализ и этика. – М., 1993.
59. Хайдеггер М. О сущности истины // Философские науки. – 1989. – № 4. – С. 88–104.
60. Чайка Т. О. Філософські проблеми історії культури // Філософська і соціологічна думка, 1994, № 9 – 10, с. 228 – 241.
61. А. Шопенгауэр. Об основе морали // Шопенгауэр А. Свобода воли и нравственность / Общ. ред., сост., вступ. ст. А. А. Гусейнова и А. П. Скрипника. – М.: Республика, 1992. – 448 с., с. 252.
62. Юнг, К. Г. Психологические типы [Текст] / К. Г. Юнг ; пер с англ. А. А. Алексеева // Сознание и бессознательное. : сб. – СПб. : Университетская книга, 1997. – 544 с
63. Юнг, К. Г. Психология и религия [Текст] / К. Г. Юнг // Архетип и символ / К.Г. Юнг; пер. с нем. А. М. Руткевича. – М. : Ренессанс, 1991. –304 с.
64. Юм, Д. Сочинения [Текст]. В 2 т. Т. 1. Город / Девид Юм. – М. : Мысль, 1996. – 848 с. С. 62-326.
65. Юм, Д. Сочинения [Текст]. В 2 т. Т. 2. Город / Девид Юм. – М. : Мысль, 1996 – 928 с.

Internet-ресурсы

1. [http:// www.filosofia.ru](http://www.filosofia.ru). Библиотека философии и религии.
2. [http:// www.gumer.info](http://www.gumer.info). Электронная библиотека философа
3. [http:// www.filosof.historic.ru](http://www.filosof.historic.ru). Цифровая библиотека по философии
4. <http://www.twirpx.com/file/>.
5. <http://www.zenko.orthodoxy.ru/bib-antropologiya/>.